

השבת

ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה, וישבות ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה. ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו, כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלקים לעשות. (בראשית ב ב)

זכור את יום השבת לקדשו. ששת ימים תעבד, ועשית כל מלאכתך. ויום השביעי שבת לה' אלקיך, לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ובהמתך וגרך אשר בשעריך. כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ את הים ואת כל אשר בהם וינח ביום השביעי, על כן (ברך ה' את יום השבת ויקדשהו. (שם כ ח

ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתותי תשמורו, כי אות היא ביני וביניכם לדורותיכם, לדעת כי אני ה' מקדשכם. ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם

זהר:

אמר אותו (מוליך החמורים) שהיה מחמר אחריהם, ומהו ומקדשי תיראו, אמר לו, זו היא קדושת השבת, אמר לו, ומהי קדושת השבת, אמר לו זו היא קדושה הנמשכת מלמעלה (מאו"א).

וקראת לשבת עונג, היינו עונג כל, עונג של הנפש והגוף, עונג של העליונים והתחתונים. וקראת לשבת, מהו וקראת, שיזמין אותו, כש"א מקראי קדש, שפירושו מוזמנים מן הקדש, כמו שמזמנים אורח לביתו, ועל זה, וקראת לשבת עונג, שיזמין אותו כמו שמזמנים אורח, בשלחן הערוך, בבית מסודר כראוי, באכילה ושתיה כראוי, יותר מבכל שאר הימים. וקראת לשבת, (היינו מבעוד יום, (שיוסיף מחול על הקדש

ויאמר משה אליהם וגו', א"ר יהודה בכל יום ויום מתברך העולם מיום ההוא העליון, כי כל ששה...ימים מתברכים מיום השביעי, וכל יום נותן מברכה ההיא שקבל ביום ההוא

צריך האדם לסדר שלחנו בליל שבת, משום ששורה עליו ברכות מלמעלה, וברכה אינה נמצאת על שלחן ריקן

תא חזי, בכל ששת ימי השבת, כשמגיע שעת תפלת המנחה דין קשה שולט, וכל הדינים מתעוררים, אבל ביום השבת, כשמגיע שעת תפלת המנחה, רצון הרצונות נמצא, ועתיקא...קדישא מגלה הרצון שלו, וכל הדינים נכנעים, ונמצא רצון ושמחה בכל

קול כרוז יוצא, התעוררו קדושים העליונים, התעוררו עם קדוש הנבחר למעלה ולמטה. עוררו שמחה לפני אדוניכם, התעוררו בשמחה שלמה, הזדמנו בשלש שמחות של שלשה אבות, (דהיינו שלש סעודות), הזדמנו לקראת האמונה, שהיא שמחת השמחות, אשרי חלקכם ישראל

הקדושים בעולם הזה ובעולם הבא. זו היא הירושה שלכם, יותר מכל העמים עכו"ם, ועל זה כתוב, ביני וביני בני ישראל

למדנו ביום ההוא (של שבת), כל נשמות הצדיקים מתעדנים בתענוגי עתיקא קדישא הסתום מכל סתומים, (שהוא כתר) ורוח אחד מעונג עתיקא קדישא ההוא מתפשט בכל העולמות ועולה ויורד ומתפשט לכל הבנים הקדושים, לכל שומרי התורה, ונחים במנוחה שלמה ונשכחים מכולם כל רוגז כל הדינים וכל עבודה קשה, זה שאמר, ביום הניח ה' לך מעצבך ומרגזך ומן העבודה הקשה.

זכור את יום השבת וגו' הוא כנגד לא תענה ברעך עד שקר, דאמר ר' יוסי שבת נקרא עדות, וצריך האדם להעיד על זה, שכתוב כי ששת ימים עשה ה' וגו', ושבת הוא כלל הכל, ואמר ר' יוסי מזה שכתוב תתן אמת ליעקב, הוא כש"א ושמרו בני ישראל את השבת, שמי שמעיד שקר משקר בשבת, שהוא עדות אמת, ומי שמשקר בשבת משקר בכל התורה, ומשום זה תלויים זה (בזה זכור בלא תענה). (שם תצד

ועל כן ברכה זו (ברכו את ה' המבורך) צריכים כל העם לברך, ובכניסת השבת, ברצון הלב, ובשמחה צריכים להתחיל בהתחלה בברכה זו כדי שיתברך שבת הזה של כניסת השבת, (שהוא ליל שבת, דהיינו המלכות), מן עם הקדוש כראוי, בברכה הזו.

כשמתחילים ישראל לברך הקול הולך בכל הרקיעים המתקדשים בקדושת כניסת השבת, אשריכם עם קדוש שאתם מברכים ומקדשים למטה, כדי שיתברכו ויתקדשו למעלה, כמה מחנות עליונים הקדושים, אשריהם בעולם הזה, ואשריהם בעולם הבא, ואין ישראל מברכים ברכה זו, עד שמתעטרים בעטרות הנשמות הקדושות כמו שאמרנו. אשרי העם שזכו להם בעולם הזה, לזכות להם בעולם הבא.

משום שבימות החול, כל נשמות הצדיקים כולם שורים בגן עדן הארץ, וכשנתקדש היום בכניסת השבת, כל אלו המחנות של מלאכים הקדושים הממונים בגן עדן התחתון, כולם מעלים את הנשמות האלו, השורים בגן עדן התחתון, להביאם אל רקיע ההוא העומד על הגן, (כי להיותם מעולם עשיה, אין להם רשות לעלות יותר מזה), ומשם מזדמנים מרכבות קדושות המסבבים כסא הכבוד של המלך, (שהוא בריאה), ומעלים כל אלו הנשמות לגן עדן העליון (שבבריאה). כיון שרוחות האלו עולים (לגן עדן העליון), אז רוחות אחרים קדושים יורדים (לעולם הזה), להתעטר בעם הקדוש, אלו עולים (לגן עדן העליון), ואלו יורדים (להתעטר בעם הקדוש, כלומר כמו שיש עליה לנשמות שבגן עדן, כן יש עליה לעם הקדוש שמתעטרים בנשמה יתרה).

ואם תאמר, הרי גם עדן הארץ ביום השבת הוא ריק, בלא נשמות הצדיקים, אינו כן, אלא נשמות הולכות ונשמות באות..

ובשבתות ובחגים מתפשטות (הנשמות מלבושיהן) ועולות לראות בכבוד אדונם ולהתעדן בעדון העליון כראוי, שכתוב, והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר להשתחוות לפני אמר ה',

. והרשעים שבגיהנם, כולם נשקטים במקומם, ויש להם מנוחה, וכל הנשמות מתעטרים, (דהיינו שמשגות ג"ר), אלו למעלה ואלו למטה. אשרי העם שחלק זה להם.

ומשום זה יום הזה הוא שמחת עליונים ותחתונים, כולם שמחים בו, שממלא ברכות בכל העולמות, כל העולמות מתתקנים ממנו, ביום הזה, מנוחת העליונים ותחתונים, ביום הזה היא מנוחת הרשעים בגיהנם

בשבתות ובראשי חדשים ובזמנים ובחגים נשקט האש באותו המקום ואינם נדונים. אבל אינם יוצאים משם כשאר הרשעים שיש להם מנוחה. כל אלו המחללים שבתות וזמנים ואינם חסים על כבוד אדונם כלל, שישמרו אותם, אלא מחללים בפרהסיא כמו שהם אינם שומרים שבתות וזמנים בעולם הזה, כן אין שומרים אותם בעולם ההוא, ואין להם מנוחה.

אמר ר' יוסי לא תאמר כן, אלא שומרים שבתות וזמנים שם בגיהנם באונס, אמר ר' יהודה אלו הם עכו"ם שלא נצטוו, ואינם שומרים שבת בעולם הזה, שומרים אותו שם באונס, (אבל רשעים המחללים שבתות אין להם מנוחה שם).

ואמר רב הונא אל תתמה על זה, ומה בעולם הזה נותן הקב"ה רוח קדוש לכל אחד ואחד ביום השבת, ומכתיר אותם בו, הצדיקים שישנם בעולם הבא, מכל שכן שיכתיר אותם בכתר ביום שבת.

תא חזי, אמר רב הונא אפילו הרשעים שבגיהנם מוכתרים הם ביום השבת ושוקטים ונחים, שאמר רב הונא, אין לך רשע מישראל שאין לו מעשים טובים העוזרים לו לעולם הבא, ומתי הם עוזרים לו, היינו ביום השבת, שיהיו כולם מוכתרים בכתר שבת.

א"ר יוסי וכי הרשעים שחללו שבת בפני כל, יש להם מעלה בכתר שבת. אמר לו כן, כי למדנו ויהי ביום הששי לקטו לחם משנה, ולכך נדונים הרשעים ביום הששי משנה, כדי שירוח להם ביום השבת. כי יום השבת נקרא שלם, ואינו חסר, לפיכך אינו חסר מן הטוב והנאה שבו בין לצדיקים ובין לרשעים, ולהורות שלא לחנם אמרה תורה ושמתם את השבת, והזהירה על יום השבת יותר מעל כל התורה כולה, ולמדנו, כל המקיים את השבת כאלו מקיים את כל התורה.

על כן אין ממשלה אז לסמאל ונחש ולכל הממונים שלו, ואין ממשלה לגיהנם שהוא נקבה רעה של סמאל, ולא למחנות שלו כי כולם מתחבאים מלפני המחנות של המלך, כמו שיתחבאו אומות העולם עכו"ם כשיתגלה המשיח, זה שאמר ובאו במערות צורים ובנקיקי הסלעים. (פנחס תקעג

(רב המנונא סבא, כשעלה מן הנהר בכניסת השבת, היה יושב רגע אחד, ונשא עיניו והיה שמח, והיה אומר שהוא יושב לראות השמחה של מלאכים העליונים, שאלו עולים ואלו יורדים ובכל עת כניסת השבת, יושב האדם בעולם הנשמות, אשרי הוא מי שיודע בסודות אדונו. (תרומה קעה)

כשבא השבת צריכים עם קדוש לרחוץ עצמם משמוש של חול, מה הטעם, הוא משום שבחול רוח אחר הולך ומשוטט ושורה על העם, וכשאדם רוצה לצאת מרוח ההוא, ולבא ברוח אחר קדוש עליון, הוא צריך לרחוץ את עצמו, שישרה עליו רוח עליון הקדוש ההוא.

תא חזי, כשנכנס השבת יורדות הנשמות, (דהיינו נשמות יתרות), לשרות על עם הקדוש, ונשמות הצדיקים (מגן עדן התחתון) עולות למעלה (לגן עדן העליון), וכשיצא השבת עולות אלו הנשמות ששרו על ישראל, (דהיינו נשמות היתרות), ויורדות אלו הנשמות של הצדיקים (שעלו לגן עדן העליון שחזרות לגן עדן התחתון).

כיון שעלו כל הנשמות ששרו על ישראל, עולות ועומדות בצורה לפני המלך הקדוש, והקב"ה שואל את כולן, איזה חידוש היה לכן, בעולם ההוא בתורה. אשרי היא, מי שאומרת לפניו חידושי תורה, כמה שמחה עושה הקב"ה, מקבץ הפמליא שלו, (דהיינו הנשמות העליונות והמלאכים), ואומר שמעו חידושי תורה שאומרת נשמה הזו של פלוני, וכולם מעמידים דבר ההוא בב' הישיבות... (שלח לך רצ, ועיין שם עוד)

א"ל הקב"ה כך הוא הדין, אבל בתורה הקדושה יש לי מתנה טובה ושבת שמה, וכשהם שומרים אותה היא עומדת במקום ההוא לסגור את הפרצה שפרצו, כי אותו צדיק שהוא שביעי, אחוז (בשבת), והוא כדאי לכפר על אותו עון

. והתניא עשר מצות נצטוו ישראל במרה, שבע שקיבלו עליהן בני נח והוסיפו עליהן דינין ושבת וכיבוד אב ואם, דינין דכתיב שם שם לו חוק ומשפט, שבת וכיבוד אב ואם דכתיב כאשר ציון ה' אלקיך, ואמר רב יהודה כאשר צוך במרה. (סנהדרין נו ב)

ויצעק אל ה', מי הוא ויצעק, הוא מדת הדין שעמדה וצעקה לפניו, (שהם צריכים להענש שבע על חטאתם כנ"ל). ויורהו ה' עץ, היינו התורה, זה שאמר עץ חיים היא למחזיקים בה... אז וימתקו המים, שנמתקו דאי, כי ראו (בתורה) רפואה גדולה לאותו החטא, (דהיינו שמירת השבת שנצטוו אז עליה).

ומאין לנו שנצטוו במרה, שכתוב, שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוך ה' אלקיך. ואמרו, כאשר צוך במרה. אמר להם הקב"ה אם אתם שומרים את השביעי העליון הזה, אין רשות למדת הדין לקטרג עליכם, זה שאמר שם שם לו חק ומשפט. ועל כן למדנו, יכולה היא שבת שתרחם עלינו, ויקבצנו הקב"ה מן גלותינו, ואם שמרו ישראל שתי שבתות כהלכתם מיד נגאלים.

תא חזי, כשגרמו העונות, והשבת הזו לא נשמרה כראוי, כמו שמצאנו שהזהירם הנביא העליון, זה שאמר כה אמר ה' השמרו בנפשותיכם ואל תשאו משא ביום השבת, והבאתם בשערי ירושלים, מהו ואל תשאו משא, אלא אמר להם בבקשה מכם, אל תשאו משא של אותו החטא

של חילול שבת עליכם. ואם אתם שומרים את השבת תגרמו לקיום העליונים והתחתונים, כי השבת העליון הוא (שהוא היסוד שהוא שביעי), שחטאתם כנגדו, מדורו ושעשועיו אינו אלא בשערי ירושלים העליונה, הנקראים שערי צדק, (שהוא המלכות), והיא נקראת כלה הכלולה (מכל), כי היסוד נקרא כל, וכשהמלכות כלולה ממנו נקראת גם היא כלה).

ואם אתם שומרים אותו, תגרמו שאז תתחזק בידי המלכות שבארץ,

ותא חזי, כשאדם בא מבית הכנסת הולכים עמו מלאכים קדושים מצד זה ומלאכים מצד זה, והשכינה על כולם כאם על הבנים ובאותה שעה (נאמר עליו) יפול מצדך אלף ורובה מימינך וגו', רק בעיניך תביט וגו' כי אתה ה' מחסי וגו', לא תאונה אליך רעה וגו'.

כל זה אם האדם נכנס לביתו בשמחה ומקבל האורחים בשמחה, וכשהשכינה באה עם המלאכים, ורואה נר דולק ושלחן ערוך, והאיש ואשתו הם בשמחה, באותה שעה אומרת השכינה, זה שלי הוא, ישראל אשר בך אתפאר.

ואם לא, (שאינן שם נר דולק ושלחן ערוך ושמחה בין איש לאשתו), השכינה הולכת והמלאכים עמה,

תלמוד בבלי:

ודכולי עלמא בשבת ניתנה תורה לישראל, כתיב הכא זכור את יום השבת לקדשו, וכתוב התם ויאמר משה אל העם זכור את היום הזה, מה להלן בעצומו של יום, אף כאן בעצומו של יום... (שם פו ב)

וכבדתו מעשות דרכיך, וכבדתו שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול... מעשות דרכיך, שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול. ממצוא חפצך, חפצך אסורין חפצי שמים מותרין, דבר דבר, שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול. דבור אסור הרהור מותר... ורחצת וסכת ושמנת שמלותיך, א"ר אלעזר אלו בגדים של שבת. (שם קיג א)

אמר רב יהודה אמר רב כל המענג את השבת נותנין לו משאלות לבו, שנאמר והתענג על ה' ויתן לך משאלות לבך, עונג זה איני יודע מהו, כשהוא אומר וקראת לשבת עונג, הוי אומר זה עונג שבת. במה מענגו, רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב אמר בתבשיל של תרדין ודגים גדולים וראשי שומין. רב חייא בר אשי אמר רב אפילו דבר מועט ולכבוד שבת עשאו הרי זה עונג, מאי היא, א"ר פפא כסא דהרסנא.

ר' חנינא מיעטף וקאי אפניא דמעלי שבתא, אמר בואו ונצא לקראת שבת המלכה. רבי ינאי לביש מאניה מעלי שבת ואמר בואי כלה בואי כלה. רבה בר רב הונא איקלע לבי רבה בר רב נחמן קריבו ליה תלת סאוי טחיי (רקיקין בשומן), א"ל מי הוה ידעיתון דאתינא, אמרו ליה מי עדיפת לן מינה (לכבוד שבת הכינום). רבי אבא זבן בתליסר אסתירי פשיטי בישראל מתליסר טבחי ומשלים להו אצינורא דדשא, ואמר להו אשור הייא אשור הייא (התחזקו מהר באומנותכם). רבי אבהו הוה יתבי אתכתקא דשיגא ומושיף נורא (נופח משם האש). רב ענן

לביש גנדא (כלי שחור שאינו בחשיבות מלהתעסק בתבשילי שבת). דתנא דבי רבי ישמעאל בגדים שבישל בהן קדירה לרבו אל ימזוג בהן כוס לרבו. רב ספרא מחרין רישא. רבא מלח שיבוטא. רב הונא מדליק שרגי. רב פפא גדיל פתילתא. רב חסדא פריים סילקא. רבה ורב יוסף מצלחי ציבי (בוקעים עצים). ר' זירא מצתת צתותי (מצית האור בעצים דקים). רב נחמן בר יצחק מכתף ועייל ומכתף ונפיק, אמר אילו מקלעין לי ר' אמי ור' אסי מי לא מכתפנא קמיייהו.

אמר רב חסדא אמר מר עוקבא כל המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו שני מלאכי השרת המלוין לו לאדם מניחין ידיהן על ראשו ואומרים לו וסר עונך וחטאתך תכופר. תניא ר' יוסי בר יהודה אומר שני מלאכי השרת מלוין לו לאדם בערב שבת מבית הכנסת לביתו, אחד טוב ואחד רע, וכשבא לביתו ומצא נר דלוק ושלחן ערוך ומטתו מוצעת מלאך טוב אומר יהי רצון שתהא לשבת אחרת כך, ומלאך רע עונה אמן בעל כרחו, ואם לאו מלאך רע אומר יהי רצון תהא לשבת אחרת כך, ומלאך טוב עונה אמן בעל כרחו.

אמר ר' יוחנן משום ר' אלעזר בר' שמעון אמר להם הקב"ה לישראל בני לוו עלי וקדשו קדושת היום והאמינו בי ואני פורע... תני רב תחליפא אחוה דרבנאי חוזאה כל מזונותיו של אדם

קצובים לו מראש השנה ועד יום הכפורים, חוץ מהוצאת שבתות והוצאת יום טוב והוצאת בניו לתלמוד תורה, שאם פחת פוחתין לו ואם הוסיף מוסיפין לו... תניא אמרו עליו על שמאי הזקן כל ימיו היה אוכל לכבוד שבת, מצא בהמה נאה אומר זו לשבת, מצא אחרת נאה הימנה מניח את השניה ואוכל את הראשונה, אבל הלל הזקן מדה אחרת היתה לו שכל מעשיו לשם שמים, שנאמר ברוך ה' יום יום... א"ר יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי כל מצות שנתן להם הקב"ה לישראל נתן להם בפרהסיא, חוץ משבת שנתן להם בצנעה, שנאמר ביני ובין בני ישראל היא לעולם. אי הכי לא ליענשו נכרים עלה, שבת אודועי אודעינהו, מתן שכרה לא אודעינהו, ואי בעית אימא מתן שכרה נמי אודעינהו, נשמה יתירה לא אודעינהו... (ביצה טו ב)

תנו רבנן בעל אוב... ואינו עולה בשבת, סנהדרין סה ב)

תלמוד ירושלמי:

רבי ברכיה בשם רבי חייא בר בא לא ניתנו שבתות וימים טובים אלא לעסוק בהן בדברי תורה, מתניתין מסייעה בין לדין בין לדין, כיצד הוא עושה או יושב ואוכל או יושב ועוסק בדברי תורה. כתוב אחד אומר שבת הוא לה', וכתוב אחד אומר עצרת לה' אלקיך, הא כיצד, תן חלק לתלמוד תורה וחלק לאכול ולשתות. שבת עח א

מדרש רבה:

רבינו עשה סעודה לאנטונינוס בשבת, הביא לפניו תבשילין של צונן אכל מהם וערב לו. עשה לו סעודה בחול, הביא לפניו תבשילין רותחין, א"ל אותן ערבו לי יותר מאלו, א"ל תבלין אחד הן חסירין, א"ל וכי יש קלרין של מלך חסר כלום, א"ל שבת הן חסירין, אית לך שבת. (שם שם ב)

תני רשב"י אמרה שבת לפני הקב"ה רבונו של עולם, לכולן יש בן זוג ולי אין בן זוג, א"ל הקב"ה כנסת ישראל היא בן זוגך, וכיון שעמדו ישראל לפני הר סיני אמר להם הקב"ה זכרו הדבר

שאמרתי לשבת, כנסת ישראל היא בן זוגך, היינו דבור (שמות כ') זכור את יום השבת לקדשו.
(שם שם ט)

...פגע בו (בקין) אדם הראשון, אמר לו מה נעשה בדיןך, א"ל עשיתי תשובה ונתפשרתי, התחיל אדם הראשון מטפח על פניו, אמר כך היא כחה של תשובה ואני לא הייתי יודע, מיד עמד אדם הראשון ואמר (תהלים צ"ב) מזמור שיר ליום השבת. (שם כב כח)

דבר אחר וירא בסבלותם, ראה שאין להן מנוחה, הלך ואמר לפרעה מי שיש לו עבד אם אינו נח יום א' בשבוע הוא מת, ואלו עבדיך אם אין אתה מניח להם יום א' בשבוע הם מתים, א"ל לך ועשה להן כמו שתאמר, הלך משה ותקן להם את יום השבת לנוח. (שמות א לב)

תכבד העבודה על האנשים, מלמד שהיו בידן מגילות שהיו משתעשעין בהן משבת לשבת לומר שהקב"ה גואלן, לפי שהיו נוחין בשבת, א"ל פרעה תכבד העבודה על האנשים ויעשו בה ואל ישעו וגו', אל יהו משתעשעין ואל יהו נפשין ביום השבת. (שם ה כג)

.. (והן משיבין לו ואומרין, שוטה שבעולם אין אתה יודע שהעולם זה דומה לשבת ועולם שבאת ממנו דומה לערב שבת, אם אין אדם מתקן בערב שבת מה יאכל בשבת. (רות ג ג))

ר' לוי בר חיתא אמר בה ג' שיטין, שחורה אני כל ימות השבוע ונאוה אני בשבת... (שיר א לו)

..אך אף על פי שישראל עוסקין במלאכתן כל ששת ימים, ביום השבת משכימים ובאים לבית הכנסת וקורין קריאת שמע ועוברין לפני התיבה וקורין בתורה ומפטירין בנביא, והקב"ה אומר להם, בני הגביהו קולכם כדי שישמעו חברים, ואין חברים אלא מלאכי השרת, ותנו דעתכם שלא תשנאו זה את זה ולא תקנאו זה את זה... (שם ח טו)

פרקי דרבי אליעזר:

תדע לך שהוא כן, כשיצאו ממצרים עד שלא נתן להם את התורה הנחיל את השבת לישראל, ושתי שבתות שבתו ישראל עד שלא נתן להם את התורה, שנאמר (נחמיה ט') ומצוות וחוקים ותורה צוית להם ביד משה עבדך.

שוחר טוב:

אמר ר' יצחק (שמות ט"ז) ראו כי ה' נתן לכם השבת, מהו ראו, אמר רבי יוסי מרגניתא דיהיבת לכוון,

תנא דבי אליהו רבא:

אמר להם הקב"ה לישראל לא כתבתי לכם בתורת לא ימוש ספר התורה הזה מפ"ך (יהושע א'), אף על פי שאתם עושים מלאכה כל ששת ימים שבת יעשה כולו תורה. מכאן אמרו ישכים אדם וישנה בשבת וילך לבית הכנסת ולבית המדרש, ויקרא בתורה וישנה בנביאים ואחר כך ילך לביתו ויאכל וישתה, לקיים מה שנאמר לך אכול בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך (קהלת ט'), לפי שאין לו

מנוחה להקב"ה אלא עם עושי תורה בלבד, שנאמר (ישעיה ס"ו) ואת כל אלה ידי עשתה וגו' ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וחרד על דברי. (פרק א)

דבר אחר זכור את יום השבת לקדשו, במה אתה מקדשו, במקרא ובמשנה במאכל במשתה וכסות נקיה ובמנוחה, שכל המענג את השבת כאלו הוא מכבד להקב"ה, שנאמר (ישעיה נ"ח) וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד, ללמדך אם קראת לשבת עונג אז לקדוש ה' מכובד. (פרק כו)

מדרש אגדה:

ויכל אלקים ביום השביעי, מדת יום ומדת לילה צוה ביום השביעי. דבר אחר ויכל אלקים לשון כלילה ועטרה היא יום השביעי לשאר כל הימים. ויברך אלקים את יום השביעי, במה ברכו, שכל מה שאדם מוציא לכבוד שבת הקב"ה משלם לו כפלים. דבר אחר ברכו שאין הרשעים נידונים בגיהנם בשבת. (בראשית ב ב)

כי בו שבת מכל מלאכתו, והנחילו לעמו ישראל שבחר אותם משאר אומות, ונתנו בחלקם שלא יהא צער במחנותם, כי לשמחה גדולה נתנו אלקים לנו, ואפילו אסירי גיהנם ינוחו ביום השבת. כשנכנס שבת, מלאך הממונה על הנפשות דומה שמו מכריז ואומר צאו מגיהנם, ומתיר אותם ואינן נדונים בשבת... (מדרש עשרת הדברות)

-----ולא עוד לא ראית שהן מדליקין את הנרות מערב שבת והן דולקין והולכין כל השבת כולה, והן מניחין בשר על גבי האש והוא מתבשל והולך כל השבת כולה, מאליו הוא נעשה, כך הקב"ה ברא כל מעשה וטיבעו לעשות כל אחד ואחד לפי מה שהוא והן נעשין תמיד מאליהן

אבן עזרא:

...והדבור הרביעי דבור השבת כנגד גלגל שבת, כי חכמי הנסיון אומרים כי לכל אחד מהמשרתים יש יום ידוע בשבוע שבו יראה כחו, והוא בעל השעה הראשונה ביום, וכן מי שהוא בעל השעה הראשונה בלילה. ואומרים כי שבת ומאדים הם כוכבים מזיקים ומי שיחל מלאכה או ללכת בדרך באחד משניהם כשהם מושלים יבא לידי נזק, על כן אמרו קדמונינו שניתן רשות לחבל בלילי רביעיות ובלילי שבתות, והנה לא תמצא בכל ימי השבוע לילה ויום זה אחר זה שימשלו אלה שני המזיקים בהם רק ביום הזה, על כן אין ראוי להתעסק בו בדברי העולם רק ביראת השם לבדו. (שם שם יד)

--- זהר-- וסוד הזה שולט בעם של שבתאי, אבל לא בעם הקדוש, משום שהעם הקדוש אין לו חלק ונחלה בכוכבים ובמזלות, אלא בהקב"ה בלבדו, וישראל צריכים להראות שמחה, ואכילה ושתיה ובגדים לבנים, או של צבעים יפים, ולתקן הבית והשלחן ביום הזה.

אבל אינו כן, באותם שאחוזים (ביום הזה), בשבתאי, שהם צריכים להתענות, ולהראות עצבות ודאגה, ולהלבש בבגדים שחורים ולהתכסות בשחורים, ולא לאכול בשר ויין ושמן, ולא להתענג בתענוגי העולם אלא לשבת בביתו בעצב ולהפרד מבני אדם, ואז אלו הרוחות (השולטים) בענף

של שבתאי, הנקראים) קרקפוניי ושמרירו"ן נמשכים עליו ומודיעים לו דברי העולם שבהמשכת שבתאי.

ראיתי בספרו של שלמה המלך שיש אנשים שנולדו בשעה שענף הזה (של שבתאי) שולט, והם תמיד עצבים, שאינם שמחים לעולם, חוץ אם עוסקים בתורה ומתאחדים עם הקב"ה. ועם כל זה אם יש באותו אדם יסודות ושרשים מזכות אבות, ענף הזה היוצא משבתאי, מנצח לפעמים (את האדם), ואוחז בו, ואלו ב' רוחות מתפשטים (מן הענף), והולכים לנקב שבסלע ששם מתקבצים כל הרוחות הערומים (של בני האדם), שאינם נכנסים למחיצת המלך... (זהר חדש יתרו רפט, ועיין שם עוד)

רמב"ן:

ובמכילתא רבי יצחק אומר לא תהא מונה כדרך שאחרים מונים, אלא תהא מונה לשם שבת. ופירושה שהגוים מונים בימי השבוע לשם הימים עצמן, יקראו לכל יום שם בפני עצמו, או על שמות המשרתים כנוצרים, או שמות אחרים שיקראו להם, וישראל מונים כל הימים לשם שבת, אחד בשבת, שני בשבת, כי זו מן המצוה שנצטוונו בו לזכרו תמיד בכל יום, וזה פשוטו של מקרא, וכך פירש רבי אברהם... (שמות כ ח)

משנה תורה:

ארבעה דברים נאמרו בשבת, שנים מן התורה ושנים מדברי סופרים, והן מפורשין על ידי הנביאים, שבתורה זכור ושמור, ושנתפרשו על ידי הנביאים כבוד ועונג, שנאמר "וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מכובד".

איזהו כבוד זה שאמרו חכמים, שמצוה על אדם לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין בערב שבת מפני כבוד השבת, ומתעטף בציצית ויושב בכבוד ראש מיחל להקבלת פני השבת, כמו שהוא יוצא לקראת המלך, וחכמים הראשונים היו מקבצין תלמידיהן בערב שבת ומתעטפים ואומרים בואו ונצא לקראת שבת המלך.

ומכבוד השבת שילבש כסות נקיה, ולא יהיה מלבוש החול כמלבוש השבת, ואם אין לו להחליף משלשל טליתו כדי שלא יהא מלבושו כמלבוש החול. ועזרא תיקן שיהא העם מכבסים בחמישי מפני כבוד השבת.

אסור לקבוע סעודה ומשתה בערב שבת מפני כבוד השבת, ומותר לאכול ולשתות עד שתחשך, ואף על פי כן מכבוד השבת שימנע אדם מן המנחה ולמעלה מלקבוע סעודה, כדי שיכנס לשבת כשהוא מתאוה לאכול.

מסדר אדם שולחנו בערב שבת ואף על פי שאינו צריך אלא לכזית, וכן מסדר שולחנו במוצאי שבת ואף על פי שאינו צריך אלא לכזית, כדי לכבדו בכניסתו וביציאתו, וצריך לתקן ביתו מבעוד יום מפני כבוד השבת, ויהיה נר דלוק ושולחן ערוך לאכול ומטה מוצעת שכל אלו לכבוד שבת הן.

אף על פי שהיה אדם חשוב ביותר ואין דרכו ליקח דברים מן השוק ולא להתעסק במלאכות שבבית חייב לעשות דברים שהן לצורך השבת בגופו, שזה הוא כבודו. חכמים הראשונים מהם מי שהיה מפצל העצים לבשל בהן, ומהן מי שהיה מבשל או מולח בשר או גודל פתילות או מדליק נרות, ומהן מי שהיה יוצא וקונה דברים שהן לצורך השבת ממאכל ומשקה, אף על פי שאין דרכו בכך, וכל המרבה בדבר זה הרי זה משובח.

איזהו עונג, זהו שאמרו חכמים שצריך לתקן תבשיל שמן ביותר ומשקה מבושם לשבת, הכל לפי ממונו של אדם, וכל המרבה בהוצאת שבת ובתיקון מאכלים רבים וטובים הרי זה משובח, ואם אין ידו משגת, אפילו לא עשה אלא שלק וכיוצא בו משום כבוד שבת הרי זה עונג שבת, ואינו חייב להצר לעצמו ולשאול מאחרים כדי להרבות במאכל בשבת, אמרו חכמים הראשונים עשה שבתך חול ואל תצטרך לבריות... (שבת ל א והלאה וראה עוד שבת-סעודה)

חזקוני:

ושמרו בני ישראל - ישמרו ויצפו כל ימי השבוע אי זה יום בהם תהיה יום השבת לתקן כל צרכיהן ביום הששי כדי לעשותה כהלכתה ולא תהא מחוללת. (שם שם טז)

שמור את יום השבת - בדברות הראשונות שבא להזכיר להם את יום השבת שנתן להם במרה נופל בו לשון זכור, אבל כאן בדברות שניות שנאמרו בשנת הארבעים בשביל אותם שלא שמעו הראשונות נופל בו לשון שמירה, לפי שהענין לא היה חדש להם. דבר אחר שמור את יום השבת, לשון "ואביו שמר את הדבר", המתן מבעוד יום מתי תבא שבת לקדשה, כדר' ינאי שהיה מתעטף ואומר בואי כלה בואי כלה. דבר אחר זכור נאמר ליורדי הים ושמור ליושבי היבשה... (דברים ה יב)

רבינו בחיי:

ויברך אלקים את יום השביעי - ...אבל הנכון לפרש שברכו בחדוש שהיה בו ביום, והיא ברכת האורה, כי היום והלילה של יום השביעי שוים באורה, וזאת היא הברכה ותוספת הטובה, ועל כן לא תמצא ביום השביעי זכרון ערב ובוקר כמו בשאר הימים, כי זמנו כלו בקר אין בו ערב כלל.

ועל הכונה הזאת הוצרך הנביא לקרא אל השבת עונג, כענין שכתוב (ישעיה נ"ח) "וקראת לשבת עונג", כי הוא תענוג הנפשות. ועל זה אמר דוד המלך ע"ה (תהלים מ"ב) "צמאה נפשי לאלקים לא-ל חי", כי כל דבר צמא לשרשו שהוא עתיד לשוב אליו, והוא הנהר המשקה את הגן, היא יסוד השבת ועקרו, וזהו מלת ענ"ג עדן נהר גן, ממה שכתוב (בראשית ב') "ונהר יוצא מעדן (להשקות את הגן)", ולכך נקראת השבת עונג כי היא תענוג העליונים והתחתונים. (שמות כ ח)

ויהיה לשון "וקראת" מלשון "הקדיש קרואיו" (צפניה א' ז'), כלומר שיזמין את השבת כאדם המזמין את המלך לאכול עמו על שולחנו, ומלת עונג הוא השכר, כלומר אם תעשה מצוה זו

שתזמין את השבת תזכה לעונג, והוא השכר האמיתי לחיי העולם הבא, כי הוא רמז אל הגן ואל הנהר והעדן. והנה זה עיקר החיים האמיתיים הנצחיים אשר אין להם ערך ודמיון

וראויה מצות שבת שיתלה קיום בית המקדש על שמירתה וחורבן המקדש על חלולה, לפי ... שהמקדש אמצעות העולם, וכן השבת אמצעי, כי הוא שביעי, והוא אמצעי ליום השבוע והוא רביעי, שהרי יום רביעי בשבת נקרא ערב שבת, ואם כן דה"ו מלפני השבת אב"ג מאחרי, הרי השבת אמצעי ושביעי ורביעי לכל השלשה... וכיון שהשבת הוא אמצעי, הנה זה עלויו ומעלתו על שאר הימים, שכן כל אמצעי מקודש ומעולה מחבירו, כענין עץ החיים שהיה בתוך הגן, והנר האמצעי של מנורה שהיא כלפי שכינה. ולפי שהשבת נקודה אמצעית על כן יקראנו הכתוב "קדש, ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם

מדרש רבה:

...והן משיבין לו ואומרים שוטה שבעולם, אין אתה יודע שהעולם זה דומה לשבת ועולם שבאת ממנו דומה לערב שבת, אם אין אדם מתקן בערב שבת מה יאכל בשבת. ועוד עולם זה דומה לים ועולם שבאת ממנו דומה ליבשה, אם אין אדם מתקן ביבשה מה יאכל בים. ועוד העולם הזה דומה למדבר ועולם שבאת ממנו דומה ליישוב, אם אין אדם מתקן ביישוב מה יאכל במדבר. (רות פרשה ג ג)

העמק דבר:

ויסעו - במכילתא מה ביאתן לקבל התורה אף נסיעתן וכו'. ללמדנו שכל דבר שבקדושה מה שהאדם מכין עצמו יותר חל עליו יותר ההכשר... (שמות יט ב)

ולקחת סולת - ...והחל המצוה מלקיחת הסולת, שכל מה שמקדימים ההכנה לקדושה מועיל יותר להשפעתה... (ויקרא כד ה)

על שמאי הזקן [\(ביצה טז, א\)](#) אמרו חכמים

טוב לומר בשעת הקניות, שקנייה זו "לכבוד שבת קודש", והרי זה בכלל מצוות 'זכור' (רמב"ן שם). וטוב לטעום את המאכלים שמכינים לשבת, כדי להטעימם כראוי ולענג בהם את [השבת](#) (רנ, א, בשם האר"י; מ"ב ב [מ"א](#)).

ד - כבוד השבת בבגדים

וְקָרַתְּ לַשַּׁבָּת עֲנָג לְקִדּוּשׁ ה' מְכַבֵּד". : [\(ישעיהו נח, ג\)](#) מצווה לכבד את השבת, שנאמר אלא בגדי השבת, [\(שבת ק"ג, א\)](#) מכבודה של השבת שלא יהא מלבשו בשבת כמלבושו בחול יהיו נאים יותר ונקיים. כתבו הפוסקים בשם האר"י ז"ל, שטוב שלא ללבוש בשבת דבר ממה שלבש בחול (מ"א רסב, ב). היינו שהבגדים העליונים יהיו מיוחדים לשבת וחגים, ואת הלבנים יחליף לקראת השבת בלבנים נקיים ומכובסים. ויש מחמירים לקנות אפילו נעליים מיוחדות

לשבת (עיין שש"כ מב, הערה רו). גם מי שנמצא לבדו בשבת, מצווה שיכבד את השבת (רסב, ו בבגדים נאים, משום שאין הבגדים לכבוד הרואים, כי אם לכבוד השבת מ"ב).

ה - כבוד השבת בהכנת הגוף והבית

כשם שצריך להכין בגדים נאים ונקיים לשבת, כך צריך להכין את הגוף לקראת השבת, ואף זה שמצווה להתרחץ לקראת שבת, (שבת כה, ב) מכלל מצוות 'כבוד השבת'. לפיכך אמרו חכמים

המצווה להשתתף בהכנות לשבת -

וְהִיהָ בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי וְהִכִּינוּ אֶת אֶשְׁרֵי יְבִיאֵוֹ, מֵכָאן שִׁישׁ מִצְוּוֹה לְהִכִּין בַּיּוֹם " (שמות טז, ה) נאמר שישי את צרכי השבת. ואפילו אדם עשיר ונכבד, שיש לו משרתים שמכינים לו את כל צרכיו, ובמשך השבוע הוא אינו נוקף אצבע בביתו, צריך להשתדל לעשות בעצמו משהו לכבוד שבת. ולא יאמר: היאך אטרח במלאכות פשוטות אלו ואפגום בכבודי, אלא ידע שזהו כבודו להתכונן לשבת קודש ולכבדה. ואפילו מי ששוקד בתורה, ויש אחרים שמכינים עבורו את השבת, מצווה (שישתתף בעצמו באיזו הכנה לקראת השבת (שו"ע רנ, א; רמ"א רנא, ב

על גדולי ישראל ונכבדי הדורות, שהיו משתתפים בעצמם, (שבת קיט, א) מסופר בתלמוד בהכנות לשבת. רבא היה ממלח דגים לקראת השבת. רב חסדא היה מחתך את הירקות דק דק לקראת השבת. רבה ורב יוסף היו מבקעים את העצים לצורך האש שבתנו. רבי אבהו ורבי זירא היו מדליקים את האש לצורך תבשילי השבת. רב הונא ורב פפא היו מכינים את נרות השבת, ורב נחמן היה מנקה את הבית, מכניס את הרהיטים לצורך השבת, ומפנה את רהיטי החול

איסור קביעת סעודה בערב שבת -

יום שישי הוא יום שבו צריך להתכונן לשבת, לפיכך אסרו חכמים לקבוע בו סעודה ומשתה, יותר ממה שרגילים בימות החול. שאם יאכל סעודה גדולה ביום שישי, לא יהיה לו תיאבון .. (שו"ע או"ח רמט, ב) לסעודת ליל שבת

מכילתא:

זכור ושמור, זכור מלפניו ושמור מלאחריו, מכאן אמרו מוסיפין מחול על הקדש, משל לזאב שהוא טורד מלפניו ומלאחריו. (יתרו-בחדש פרשה ז)

מהר"ל:גבורות ה' פרק מה)

וכאשר תעיין ותמצא שהגשם יש לו חלופי שש צדדין, והם המעלה והמטה, ימין ושמאל, פנים ואחור, וכל שש צדדים אלו המתיחסים אל הגשמיות בעבור שכל צד יש לו רחוק, וזהו גדר הגשם. אמנם יש בו שביעי, והוא האמצעי שאינו נוטה לשום צד, ומפני שאינו מתייחס לשום צד דומה לדבר שהוא בלתי גשמי שאין לו רחוק. ולפיכך יש גם כן לזמן המתיחס ומשתתף עם הגשם ששה ימים, והם ימי חול, אבל השביעי קודש. ונמצא כי שבעה ימי שבוע הם דומים לגשם הפשוט שיש לו ששה קצות, והאמצעי שביניהם זהו ענין ששת ימי חול, והשביעי הוא קדש... (שם פרק מו)

של"ה:

שינה בשבת תענוג, ובלבד שלא ירבה בו יותר מדאי שלא יביאנו לבטול התורה, כי לא איברו שבתות אלא לגירסא. ואתיא במדרש אמרה תורה לפני הקב"ה, רבונו של עולם כשיכנסו ישראל לארץ זה רץ לכרמו וזה רץ לשדהו ואני מה תהא עלי, אמר לה יש לי זוג שאני מזווג לך, ושבת שמה, שהם בטלים ממלאכתם ויכולים לעסוק בך... דבר אחר ויקהל משה, אמר להן הקב"ה לישראל אם אתם נקהלים בכל שבת ושבת לבתי כנסיות ולבתי מדרשות וקורין בתורה ובנביאים מעלה אני עליכם כאלו המלכתם אותי בעולמי... (שם)

אור החיים:

זכור את יום השבת - ...גם ירצה על דרך אומרם ז"ל כי יום ששי שבו נברא אדם הראשון וחטא ויצא חייב בדינו בא יום שבת ונעשה סניגור... לזה אמר ה' זכור, פירוש שיזכור את יום השבת אשר באמצעותו נתקיים אדם ויוצאי חלציו, וראוי להחשיבו כי הוא דבר המעמיד לכל איש (ישראל ויקדשו... שמות כ ח

ושמרו - ...עוד ירצה על דרך אומרו "ואביו שמר את הדבר", פירוש ממתין ומצפה מתי יבא

הכתב והקבלה:

שבתותי - לשון רבים, יש בכל שבת שתי שבתות, שבתת הגוף מעסקי עולם, ושבתת וישוב, הנפש להתעסק בענינים רוחניים אלקיים,

וזכרת כי עבד היית - ...אמנם למי שיתבונן היטב יתברר שמעולם לא היתה כוונת הכתוב לתת עלה ב' הטעמים למצות השבת, ותחלת בריאת העולם אינו הטעם שבעבורו נצטוינו על השביתה ביום השביעי, רק הוא הטעם על היות יום השביעי מקודש יותר משאר הימים. ומפורש כתוב בבראשית ויקדש אותו כי בו שבת וגו', ושם לא צוה כלום על השביתה בו, וכן בדברות הראשונות לא אמר על כן צוך ה' אלקיך לעשות את יום השבת אצל זכרון בריאת העולם, רק אמר "על כן ברך ה' את יום השבת ויקדשהו"... שהרי הקדושה אפשר שתרמוז לבחינות ולסגולות אחרות שתהיינה לאותו היום, אף אם יעשו בני האדם בו מלאכה, ועם כל זה היה היום קדש. גם הטעם השני שכתבו שהוא זכרון יציאת מצרים נראה שגם זה אינו הטעם האמיתי, שהרי גם על מצות הענק תעניק לו ועוד נתן הכתוב טעם "וזכרת כי עבד היית במצרים ויפדך"... אבל הטעם האמיתי נלמד מן הכתוב "אך את שבתותי תשמורו כי אות היא ביני וביניכם לדעת כי אני ה' מקדשכם", שפשוטו יורה כי ה' נתן לנו השבת למען תהיה לנו לאות שאנחנו עמו, ולכן אנו שובתים ביום השביעי, כמו ששבת בו השי"ת אחר הבריאה... (דברים ה

עצמאב סיברה תושר בוריע

מלבי"ם:

ויכלו - ידוע שה' מנהיג את עולמו בשני מיני הנהגות, א' הנהגה טבעית הקבועה תמיד לפי מה שהטביע בששת ימי בראשית, שעולם כמנהגו נוהג על פי החוקים הקבועים ואין להם שום קשר עם מעשה בני אדם ועם השכר והעונש, ב', הנהגה השגחיית שאז יבטל סדרי הטבע וינהיג לפי המעשים ולפי השכר והעונש... וכדוגמא זו ערך ה' חוקי הטבע והמערכת שהם סובבים גלילים במערכתם תמיד, ובזה יתן להם לכל בשר ולכל גויה די מחסורה, וזה מלאכת ההנהגה הטבעית שנעשה בששת ימי המעשה. אבל מעת שנברא האדם שהיה הכונה שיעבוד את ה' וישמור מצותיו, ואז טרף חוקו ולחם כל בשר יקצב לפי המעשה... והיא הפקק שישים על סבוב הגלגלים והמערכת להעמידם ולהשבית מלאכתם הטבעי ולמדוד השפע לפי המעשה. פקק זה הושם בשבת, שבו שם ה' הדד והפקק על מוצא מקור שפע המערכת להעמידו ולהשביתו לפי השכר והעונש ולפי ההשגחה. על פי זה אמר שביום הששי כלו השמים והארץ וכל צבאם, רוצה לומר אז נשלם סדור הטבע והמערכה שנעשה בששת ימי המעשה, וכלתה המלאכה לפי ערך המלאכה, אבל עדן לא כלתה לפי ערך הפועל שכונתו שיוכל להשבית המלאכה להמעיט או לרבות השפע לפי ההשגחה והשכר והעונש... ולכן ויכל אלקים ביום השביעי שבו הוסד ההנהגה ההשגחית ובו נעשה הדד והפקק אשר ישבית מלאכת הטבע, ולכן "ויכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה", שביום השביעי כלה המלאכה גם מצד הפועל וכונתו. (בראשית ב א)

מזהר"ן:

ועל ידי הארת שבת נתעורר העולם לתשובה מאהבה, כי שבת בחינת תשובה, בחינת (דברים ל) "ושבת עד ה' אלקיך", והתשובה הוא מאהבה, בחינת אהבה בתענוגים (שה"ש ז'), כי אהבה בא מתענוג שבת, בחינת (ישעיה נ"ה) "וקראת לשבת עונג"... (נח ז)

צריך לזיזר מאד להיות שמח וטוב לב בשבת, כי מעלות וקדושות שבת גדולה ויקרה מאד כמובא, ובפרט בר"ח בשער הקדושה בתחילתו עיין שם. וראוי ונכון ללמוד בראשית חכמה בשער הנ"ל, ולשום לבו היטב על כל הדברים הנאמרים שם, בענין קדושת ומעלות שבת קודש, כי יש שם כמה דברים פרטיים יקרים מקדושת ומעלות שבת, כי כל ענין ומעלה הנאמר שם על שבת הוא דבר בפני עצמו. והבן שם היטב, כדי שיתלהב לבו לקבל שבת בשמחה גדולה ועצומה כראוי, ועל ידי זה היראה בשלימות, דהיינו עם דעת...

והכלל, שצריך לנהוג שמחה גדולה בשבת קודש, ולבלי להראות שום עצבות ודאגה כלל, רק להתענג על ה' ולהרבות בתענוגי שבת בכל מיני תענוג, הן אכילה ושתייה, הן מלבושים כפי מה שיכול, כי אכילת שבת היא כולה רוחניות, כולו קודש, ועולה למקום אחר לגמרי מן אכילת חול, כמבואר במקום אחר (תנינא יז)

במדרש ויכלו השמים וגו' שנעשו כלים.

שפת אמת:

איתא כי משה רבינו ע"ה תיקן לבני ישראל שבת במצרים. אף כי עדיין לא ניתן להם השבת ועל ידי השבת זכו לגאולה, כמו שאמרו ז"ל שנתאספו בשבת קדש ונתעוררו בתשובה, וכן בגלותינו עתה, שנשאר לנו השבת שבני ישראל מניחין כל עסקיהם בשבת, ולכן השבת נקרא חירות, שאין עליהם עול הגלות, כמו שכתוב המקבל עול תורה מעבירין ממנו עול גליות ודבר אחר, ועל ידי זה נזכה לגאולה במהרה בימינו אמן. (שמות תרל"ד

הגם שלא ניתן להם עדיין השבת, מכל מקום בשורש העליון היה השבת מיוחד להם, לכן הצדיקים כמו האבות ומשה רבינו ע"ה הרגישו בקדושת השבת והוציאו מכח אל הפועל אפילו ((קודם שניתן... (שם תרנ"ב

ונראה שבשבת קדש שהוא מתנה טובה מבית גזיו מתגלה בעונג שבת הארה מן המן, כי הנשמה יתירה שיוודת בשבת קדש בזכותה מתגלה מזון הנשמה בשבת קדש... (שם תרנ"ג

וכמו שאמרו במדרש שבאין לבית המקדש מלא עונות ויוצא נקי מן העונות, כמו כן בשבת קודש השומר שבת מוחלין על כל עונותיו, כמו שאמרו מחול לו, ובאמת בודאי לא היו יכולין לכנוס לבית המקדש להביא קרבן רק עם התשובה, דזבח רשעים תועבה, רק שבעל תשובה צריך סייעתא דשמיא להיות נקי מליכלוך העונות... וכן הוא בשבת קודש שעל ידי תשובה ((יכולין להתדבק בקדושת שבת, ואז השבת מוחל ומנקה אותו מן העונות... (תצוה תרס"א

בגמרא העלו, ביום הראשון תשביתו... אבל ביציאת מצרים התחיל הנהגת הנסים וביטול הטבע, הוא בחינת גדלות בשם הוי"ה ית', לכן נקרא גם השבת שקודם פסח שבת הגדול, דהיה מקחו בעשור בשבת קודש. והמפרשים מקשים למה תלה הגדולה בשבת, אבל נראה כמו שהיה קבלת התורה בשבת, כן התחלת המצות הוצרך להיות בשבת, שכל סדר הנהגה חדשה הוצרך להיות בשבת, שבכח השבת יכולין להעלות המעשים להשורש ולשנותם במדריגה שלמעלה (מהטבע, ולכן נקרא שבת הגדול, שהתחילה בו בחינת הגדלות כנ"ל... (שם תרמ"ג

(לכן מתפללין הבדלה באתה חונן, כי בקשה ראשונה בימי המעשה לתקן הדעת... (נשא תרנ"א

ושמחתם שם לפני ה' אלקיכם, כבר כתבנו כי עיקר השמחה בהארת הנשמה, דעיקר השמחה בגן עדן, שהשמחה במעונו, ולכן בשבת קודש שבא נשמה יתירה מגן עדן הוא זמן שמחה, וכמו כן כשבא אדם לבית המקדש קיבל נשמה יתירה, ושלש פעמים יראה לקבל נפש רוח נשמה, לכן בסוכות והיית אך שמח, כל השמחה בשלימות. וכפי כח הנשמה כך נחלש הגוף, וזה היראה שחל על הגוף. וב' בחינות אל השמחה והיראה הם בחינת זכור ושמור בשבת, זכור במוחא בחינת מצות עשה, נר מצוה להאיר הנשמה, ושמור מצות לא תעשה להכניע הגוף, וקודם החטא

היה האדם בגן עדן שגם הגוף היה מעשה ידיו של הקב"ה, ואחר החטא הכל בכח הנשמה
(בלבד. (ראה תרס"ב

שם משמאל:

אומרים בצאתכם לשלום למלאכים הנעשים ממעשי המצוות, שזה הענין אין להם מקום, וכל
ענינם רק להוביל את האדם ולשמרהו עד הגיעו למעלה זו, כמו שכתוב (תהלים צ"א) "כי
מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך", בדרך דוקא, ואחר כך ה' ישמור צאתך ובואך, ה' בעצמו.
(ויגש תער"ב

ר' צדוק:

אחר ציווי על מלאכת המשכן בפרשת תשא כתיב לדעת כי אני ה' מקדשכם, כי המשכן היה
שיהיה מקום להשראת שכינתו ית'. ואולי יעלה על הדעת מה לנו עוד לקדושת שבת, הלא
מבלעדי קדושת שבת קדושים אנחנו, כמו שנאמר כי עם קדוש וגו', וכבר יש לנו קדושת המשכן
להשראת שכינתו בתוכינו, וכל מבקש ה' יצא אל אוהל מועד, לזה אמר השי"ת את שבתותי
תשמרו וגו', כי עדיין יש קדושה למעלה מקדושה, וגם זה שקדוש לגמרי כל ימי המעשה הוא
ישיג ביום השבת קדושה עליונה יותר... והתלמידי חכמים שעוסקין בתורה כל ימי המעשה,
להם ניתן השבת לתענוג על דרך מה שנאמר אז תתענג על ה', כי בשבת משיגים הדעת
והקדושה לדעת כי אני ה' מקדשכם, וכל הקדושות שיש באדם הם רק מצד השי"ת שמשפיע בו
קדושה... וזהו לדעת כי אני וגו', דבשבת דברי תורה נבלעים בלב ומגיעים למדרגת הדעת, דעל
כן שבת מתנת חלקו של משה רבינו ע"ה, ולהשיג קדושה זאת נתן השי"ת השבת לישראל, דגם
מי שהוא תכלית הקדושה בו' ימי המעשה נצרך להגיע למדרגה זו ביום השבת, דשומר שבת
שומר ידו מעשות כל רע, שמשומר מן העבירה... וכפי הקדושה דו' ימי המעשה כך מתרבה
הקדושה ביום השבת, שאז יכול לזכות לביעור היצר הרע מלב לגמרי על ידי בליעת דברי תורה
(ויזכה לדעת וגו'. (שם וארא יב

הנה השלשה מדות הללו הם בקדושת שבת, את ה' אלקיך תירא כי כל יום השבת האדם מלא .
יראה ופחד שלא יכשל חלילה באיסור חלול שבת, כי בדבר קל יוכל חס ושלום לבא לידי חלול
שבת, וגם אמרו חז"ל (תענית ח') יראי שמי זה שומרי שבת, ואותו תעבוד הוא גם כן בשבת, כי
ביום השבת אין לו עבודה אחרת רק עבודת השי"ת, כי איתה בספרי שגם הרהור אסור בשבת,
והטעם כי שבת איתא בזוהר הקדוש שהוא יומא דנשמתין, ולא יומא דגופא, וממילא תיכף
בהכנסת שבת כל מלאכתו עבודה גופניות עשויה ונגמרה ואין לו עבודה בשבת רק עבודת יומא
דנשמתין, היינו רק עבודת ה' עבודת הקדש. ובו תדבק, היינו על ידי תורה

והשלשה מדות הללו מרמזים להשלשה סעודות של שבת, שהם כנגד השלשה אבות הקדושים,
בליל שבת קדש סעודתא דחקל תפוחין קדישין שהוא כנגד יצחק אבינו ע"ה, הוא כנגד ואתו
תעבוד, כי בשעת העקדה פרחו נשמתו ממנו ואפס מאתו כל כחות הגופניות, וכשהחזיר לו

הקב"ה נשמתו היה כל ימיו רק כיומא דנשמתיך ולא היה לו עבודה אחרת רק עבודת ה' כל ימיו. ואותו תירא יש לרמוז על סעודת שחרית סעודתא דעתי"ק שכנגד אברהם אבינו ע"ה, דאיתא במדרש פרשה זו אותו תירא שתהיו כאותן שנקראו יראי אלקים אברהם וכו', כי יש מדריגות ביראת ה', שמצינו בנחמיה שהתפלל על אנשי כנסת הגדולה שהיו אתו, תהי נא אזניך קשובות לקול תפלת עבדיך החפצים ליראה את שמך, קראם רק חפצים ליראה... ובו תדבק הוא כנגד (סעודה שלישית שכנגד יעקב אבינו ע"ה שמדתו הדביקות. (מטות ו

מכתב מאליהו:

אבל גדר השבת, מנוחה, דבקות, הויה זה בגדר למעלה מההשגה, פירוש התבטלות, דהיינו עצם הדבקות.

בשבת כל מלאכתך עשויה, לא חסר כלום, (מה שייך חסרון עוד בהתדבקות באדונו), הכל כעשוי, הכל בטל, ואין צורך לו לכלום בהתיחדו עם בוראו, ולא שייך עוד תכלית ושאיפה ומלאכה. (עיין מה שכתב ר' שמשון רפאל הירש זצ"ל כי זהו שורש איסור המלאכות, לבטל מעשה האדם כלפי השי"ת, וכן כתבו המקובלים), וזהו בחינת "מעין עולם הבא" שאמרו בשבת. (חלק א עמוד רצה)

איה היא הדרך לעולם הבא? הבה ננסה למצוא את הדרך לשבת, ובאותה הדרך נוכל להתקרב גם לדרך העולם הבא.

"ויכולו השמים והארץ וכל צבאם", הרי שענין השבת הוא שהכל נעשה בשלימות ולא חסר עוד כלום... הרי שגדרה של שבת הוא השלימות.

"ויכל אלקים ביום השביעי", מה היה העולם חסר? מנוחה, באת שבת באה מנוחה, כלתה ונגמרה המלאכה (רש"י). ועיין בבראשית רבה (פ"י) משל למלך שעשה לו חופה וציירה וכיירה, ומה היתה חסרה - כלה שתכנס לתוכה. כך מה היה העולם חסר, שבת. פירוש שבריאת יום השבת עצמו היא גמר מעשה בראשית. השבת היא בריאה בפני עצמה, עולם המנוחה. אין המכוון למנוחה עצלנית, מתה, שהיא כליון, אלא למנוחה מן הגשמיות, מנוחת הנפש הזאת היא עצם חיי הרוחניות, והיא ההשתלמות לקראת גילוי השכינה בעולם הזה, זוהי שלימות הבריאה.

"וישבות ביום השביעי", כי הכל כבר היה נשלם ולא נשאר עוד מאומה בבריאה לעשות. וכן צריך להיות גם בשבתו של האדם, "ועשית כל מלאכתך", כשתבא שבת יהא בעיניך כאילו כל מלאכתך עשויה, שלא תהרהר אחרי מלאכה (רש"י). כל מלאכתנו עשויה? וכי איך זה אפשר, הרי יודע האדם שכמה וכמה דברים הניח באמצעותם בערב שבת, ויצטרך לסיימם בשבוע הבא, אך דבר זה נדרש מהאדם שהתדבקותו בקדושת השבת תהיה כה גדולה שאף אם יעמוד בערב שבת באמצע עסק גדול ומטריד מאד, משיכנס השבת לא ימצא בנפשו שום נטיית רצון להרהר בו כלל. כי לעומת עוצם קדושת השבת כל דברי העולם הזה כאין וכאפס נחשבים לו, כי כולם כאחד אינם אלא הכנות לתכלית, והשבת הרי היא התכלית הרוחנית של הבריאה עצמה.

גדר השבת הוא הכניסה הגמורה לרוחניות, ולא עוד אלא שעל קדושת השבת לחדור גם לתוך ימי המעשה, שמעשי האדם בששת הימים יהיו באופן שלא תהיה כל סתירה ביניהם לגדר קדושת השבת, זוהי מצות זכור את יום השבת לקדשו, עיין ספורנו (שמות כ' ח') "היה תמיד זוכר את יום השבת בעסקך בימי המעשה... לקדשו, וזה תעשה כדי שתוכל לקדשו, הזהיר שיסדר האדם עסקיו בימי המעשה באופן שיוכל להסיח דעתו מהם ביום השבת". פירוש שבלבו לא יהיה דבק במעשים ההם כשלעצמם, אלא יהיה דבק בתכליתם הרוחני שהוא גדר קדושת השבת.

"וישבות וכו' מכל מלאכתו", אתמהא... לא בעמל ולא ביגיעה ברא הקב"ה את עולמו ואת אומר מכל מלאכתו, אתמהא (ב"ר פ"י). מהו גדר מלאכה אצל הקב"ה? הוא ענין הבעת רצונו, שהוא בריאת הסתר כדי לאפשר הבחירה והגילוי, כי אצלו ית' הרי לא שייך הסתר כלל, כי גם ההסתר מצד מבט התכלית, הבעת חסדו ית' שמסתיר למען הגילוי. אך גם מצד זה של "כאילו הסתר" כתוב "וישבות", שפירושו הסתלקות גמורה ממעשה שהוא כאילו הסתר. מכאן גודל החיוב בשבילנו לדבקות גמורה ברוחניות שהיא עצם הגילוי, והוא גדר השבת עבורנו.

אך הלא נצטוינו לענג את השבת במאכלים ערבים, בבגדים נאים, במטה מוצעת ובנרות דולקים, וכן כתוב "וקראת לשבת עונג ולקדוש ה' מכובד" (ישעיה נ"ה), ועיין בזוהר (אמור צ"ד) מאי עונג, לא ישתכח אלא לעילא באתר דקודש עילאה שרי, כמו דאמר אז תתענג על ה', דהאי עונג עלאה הוא. פירוש אודות ה', שהעונג יבוא מן הרוחניות לבד, ולא מן התענוגים הגשמיים. כה גדולה היא קדושת השבת, עד שגם אלה מוכנסים על ידה לתחום הרוחניות. אין לאדם צורך בכל אלה, אלא אך כדי לקיים בהם את השבת, להראות יקרתה ולהביע שמחתו בה, כי מטבע האדם הוא לפאר את שמחתו במאכל ובמשתה ובבגדים נאים, ועל ידי מעשי כיבוד אלו קובע בעצמו כבוד רוחניותה של השבת. ותנאי אחד יש בדבר, שיכוון באמת בלבו רק לענג את השבת, פירוש לכבודו, ולא לענג את עצמו. וכך ביאר בזוהר (שם) את ענין קידוש על היין, מי שהשבת אצלו מציאות, כל מעדני עולם אינם אלא כלים לפאר ולענג בהם את השבת. זוהי גם הדרך אל העולם הבא, אם רצונך שלא תמות מות עד שלא תמות, פירוש שימית את תאוותו לכל הענינים הגשמיים כשהם לעצמם, ולא יראה בהם שום חשיבות ושום תועלת אלא במדה שהם משמשים לתכלית היחידה - העולם הבא.

ויברך אלקים את יום השביעי - עד כאן נתברכו הברואים ולא הימים, ועתה נתברך היום עצמו. וצריך עיון, כי הרי יום, בחינת זמן, הוא גדר מדה ומספר, והיא בחינת הגבלה, וברכה פירוש התפשטות, שהיא היפך ההגבלה, ומסיבה זו לא נתברכו שאר הימים, ואם כן קשה לכאורה איך תתכן בחינת ברכה ליום? אלא שבת היא בחינת הדבקות והרוחניות, ושלימותה היא בתוך עצמה ולא חסר בה כלום מבחוץ. ועל כן לא שייכת בה בחינת זמן, שהוא הגבלה וחסרון כבחול, כי ככל אשר תתאמת השבת באדם, בה במדה יוצא הוא אל בחינת למעלה מן הזמן. וזהו אמרם ז"ל, כל המענג את השבת זוכה לנחלה בלי מצרים. פירוש, מי שזוכה לגדרה של השבת, ואין לו כל צורך בעניני חול, וגם לא יתענג בעולם הזה אלא בענגו את השבת, וכבוד השבת - הרוחניות והשגתה - הוא הוא תענוגו האמיתי, הרי הוא יוצא ממצב ההגבלה אל מצב אי ההגבלה. ברכת השבת היא ההתפשטות מקטנות הדעת המוגבלת במושגי העולם הזה אל עולם הרוחניות שהוא ה"נחלה בלי מצרים", זוהי הדרך אל העולם הבא.

"ויברך אלקים את יום השביעי ויקדש אותו". ויברך אלקים, בצאת האדם מעולם ההגבלה אל בחינת 'חוץ לזמן', פירוש חוץ להבחנות העולם הזה, אז "ויקדש אותו", השבת מתקדשת. חולין פירושו דבר שאינו מזומן לכל תכלית נעלה. קדוש, לעומת זאת, הוא בחינת הזימון, כגדר הקדושין, לקדש את השבת פירושו להזדמן ולהתייחד רק לרוחניות השבת, וזהו גדר זכור את יום השבת לקדשו. כי בזה שהאדם מקדש את השבת נעשה גם הוא קדוש, כי זוכין הדבקות הפנימית ביותר, בבחינת והייתם קדושים כי קדוש אני ה' אלקיכם, דבקות זו היא בחינת העולם הבא.

נמצאת למד, כי גדר השבת הוא להסתלק מהערכים השליליים המוגבלים של הגשמיות. ואיסורי המלאכה על כל גדריהם גם הם מבחינה זו. וזהו אמרם ז"ל (ביצה ט"ז) שכל המצוות נתנו בפרהסיא חוץ משבת שניתנה בצנעה, שנאמר "אות היא ביני וביניכם", ופירושו בגמרא שמתן שכרה לא נתגלה. וכתב הר"י גיקטיליא ז"ל שמתן שכרה לא יתכן לגלותו כי הוא קדושת השבת שבפנים הלב, שהוא הוא עצם העולם הבא.

השבת שורש כל הקדושה, וממנה תתפשט הקדושה אל תוך החול, וכן כתב ב"ראשית חכמה" (שער הקדושה ב'): "ומה שצותה תורה קדושים תהיו כי קדוש אני, הוא שנתקדש ונמשיך עלינו בכל יום ויום מאור קדושת השבת אם נקדש עצמנו מעשיית מלאכה וטהרת המחשבה וכו'".

כל קדושת החיים מתפרשת ומתאמת במדת דבקותנו לשבת. השבת מבררת אם אמת הוא שאין לנו דבר לעשותו ואף לא לשאוף אליו, זולת הרוחניות. וזהו "אות היא ביני וביניכם", כי השבת היא האות המברר את אמיתות האדם. (חלק ב עמוד יג והלאה)

"מנוחת שלום ושלוה השקט ובטח" - פירוש, אחר אתערותא דלתתא הנ"ל באים ממנו יתברך כל מיני שלום, על דרך "ופרוס סוכת שלום" וכו', אז תהיה "מנוחה שלמה" בלי מפריע, (חלק ג עמוד עב)

בתפלת שבת אומרים בלילה "וינוחו בה", ביום "בו" במנחה "בם". והוא שבלילה, בכניסת שבת כשבאים מן החול, שבת היא בבחינת נוקבא, כי אנו צריכים להשפיע לה קדושה, והיא בבחינת "כלה" המקבלת. ביום, כשהשבת התחזקה והתבססה אצלנו, היא נהפכת לבחינת "דכורא", משפיע, והיא מקדשת אותנו. ובמנחה, התאחדות משפיע ומושפע יחד, שסגולתם להעמיד תולדות (רוחניות), שקדושת שבת ישפיע קדושה לשבוע הבא, (והיינו דאיתא באו"ח ריש סימן רע"ד ברמ"א שבלייל שבת בוצעין על החלה התחתונה, וביום על העליונה "והטעם הוא על דרך הקבלה", והיינו כנ"ל כי התחתונה בחינת נוקבא והעליונה דכורא). (חלק ה עמוד תכט)